

การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

The development of official leadership in accordance with the sufficiency economy philosophy

พระปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เฉลิมพระเกียรติ ฯ

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งแสดงให้เห็นถึงวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนในการดำเนินชีวิตที่ยากจนที่วางรากฐานอยู่บนแก่นคำสอน ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช หรือราชกาลที่ 9 คำสอนนี้ที่สอนให้บุคคลเข้าใจถึงการใช้ชีวิตอยู่คู่กับธรรมชาติ โดยครอบคลุมคำสอนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ว่าด้วยการค้นหาสาเหตุของปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาการดำเนินชีวิตไว้อย่างชัดเจน ซึ่งหากมีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในหลักเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเรียบง่าย มีกินมีอยู่ได้ตลอด ด้วยการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมต่างๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในการประกอบอาชีพที่มีกินมีใช้อย่างไม่ฟุ่มเฟือยและยังช่วยให้คิดด้านบวกและมีการพัฒนาสังคมที่มีการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ ; การพัฒนา. ภาวะผู้นำ. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.

Abstract

This article focuses on methods of developing leadership in accordance with the sufficiency economy philosophy. That can solve the problems of the people in a poor life based on the teachings Of His Majesty King Bhumibol Adulyadej Or the 9th reign. This doctrine teaches people to understand life with nature. By covering the teachings of His Majesty King Bhumibol Adulyadej On finding the cause of the problem How to fix the problem And the development of life clearly Which. if having a clear understanding of the sufficiency economy principles. allows a person to lead a simple life Yes. can live forever By formulating policies. plans. programs. activities to enhance the quality of human life efficiently Both in the occupation that has eaten and used without extravagance. and also helps to think positively and develop a society that has an effective lifestyle.

Key words; Development. leadership. sufficiency economy philosophy.

บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตแก่ พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนรอบรู้ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” (สิลาภรณ์ บัวสาย. 2549: 15) เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดินเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับรองรับบ้านเรือน ตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากวารสารชัยพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ให้เห็นแนวทาง การดำรงชีวิตและการปฏิบัติตน ในสังคมและชุมชน ทุกระดับ ไม่ว่า ชุมชน สังคม ภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันต่างๆ โดยเน้นการบริหารเดินทางสายกลาง ตั้งอยู่บนความพอดี ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ตัวเอง โดยผู้นำไปปฏิบัติต้องมีความรู้ คู่คุณธรรม แต่ในกระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ความเจริญด้านวัตถุเข้ามาแทนที่ วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย จากอดีต สู่ ปัจจุบัน จึงต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้ทันกับเหตุการณ์ของโลกปัจจุบัน ตลอดเวลา จากปัจจัยต่างๆที่เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว คนในสังคมเริ่มเห็นแก่ตัว แข่งขัน ชิงดีชิงเด่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว ตั้งแต่ระดับ ชุมชน สู่สังคม และในหน่วยงานองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐ และเอกชน (สิลาภรณ์ บัวสาย. 2552 : 26)

จากความเจริญที่รุดหน้าอย่างรวดเร็วของโลกยุคใหม่ที่มีความสลับซับซ้อน ผู้นำ (leader) จึงเป็นปัจจัย สำคัญที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นจนอาจเกิดวิกฤตภาวะน่าไม่ไว้แต่สังคมใดสังคมหนึ่งแต่นำไปสู่ปัญหาในสังคมของทุกชน ชั้น ทุกระดับ จนกระทั่ง นำไปสู่ปัญหาประเทศในระดับประเทศในที่สุดเพราะ ในปัจจุบัน ผู้นำส่วนมาก (leader) ไม่มี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข กล่าวคือ ไม่มีเรื่องของการพัฒนา ตั้งอยู่บนทางสายกลางความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และระบบภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวใช้ความรอบคอบประกอบการวางแผนอย่างระมัดระวังในเรื่องการ จัดการความรู้การปฏิบัติและตัดสินใจ ตระหนักในคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต อุดมคติ มีความเพียรในการใช้สติปัญญาใน การดำเนินชีวิต เมื่อผู้นำขาดภาวะของการเป็นผู้นำในสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดวิกฤตและผลกระทบตามมาอย่าง มากมายในชุมชน สังคม หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน จนนำไปสู่ปัญหาระดับประเทศ(พระวิศิษฐกุล สิริปณ โญ(สุตารัตน์) 2553 : 859) ผู้เขียนจึงสนใจศึกษา สาเหตุที่ผู้นำขาดทักษะภาวะผู้นำ และการนำแนวทางปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมาปรับใช้กับการพัฒนาภาวะ ผู้นำ เพื่อเป็นผู้นำต้นแบบที่สมบูรณ์ทั้งในเรื่องในเรื่องการ ดำเนินชีวิตส่วนตัวและหน้าที่การงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำ

ผู้นำ คือ บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกัน โดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตาม หรือทำ การร่วมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่ตั้งามที่ว่าพากันไปก็ให้พากันไปด้วยดีนั่น หมายความว่าไปโดยสวัสดิ หรือโดยสวัสดิภาพ ผ่านพ้นภัยอันตรายอย่างเรียบร้อยและเป็นสุข เป็นต้น แล้วก็บรรลุถึงจุดหมายที่ตั้งามโดยถูกต้อง ตามธรรม” หมายความว่า เป็นความจริงความแท้ ความถูกต้อง และได้มาโดยธรรม(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.

ปยุตโต). 2546 : 25) และผู้นำเป็นบุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นมาหรือได้รับการยกย่องขึ้นมาเป็นหัวหน้า มีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชาและอาจชักพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางดีหรือชั่วได้ (ธรรมรส โชติกุญชร. 2519 : 131) มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำต่อผู้อื่นมากกว่าคนอื่น ๆ ในองค์กรหรือกลุ่มที่เขาปฏิบัติงานอยู่ เป็นผู้ซึ่งใช้อิทธิพลในการกำหนดเป้าหมายหรือการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายโดยได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อให้เป็นผู้นำหรือหัวหน้า(นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. 2540 : 95) สามารถนำกลุ่มปฏิบัติงานต่างๆเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร มีความสามารถในการชักจูงบุคลากรในองค์กรให้ทำงานด้วยความเต็มใจแต่ผู้นำทุกคนไม่ได้เป็นผู้บริหาร และในความเป็นจริงผู้บริหารโดยตำแหน่งอาจจะไม่ใช่ผู้นำก็ได้(ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. 2541: 197)หากบุคคลที่มีความสามารถแท้จริงหรือสมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีความสามารถแก้ปัญหาเป็นผู้นำกลุ่มมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม มีเป้าหมายที่ชัดเจนสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆได้มีการจัดการและพัฒนาบุคลากรตัดสินใจอย่างเป็นระบบพัฒนาทีมงานมีการสื่อสารที่ดี (สมพิศ วิชญวิเชียร. 2543 : 11) บุคคลที่ได้รับมอบหมายซึ่งอาจจะโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและมีบทบาทเหนือกลุ่มสามารถที่จะจูงใจชี้แนะหรือชักนำให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อการปฏิบัติการกิจต่างๆของกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2537 : 3)โดยเฉพาะผู้นำที่มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือกลุ่มหรือผู้มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำมีลักษณะโดดเด่นมีวิสัยทัศน์ มีค่านิยมที่จะเหมาะสมและมีอิทธิพลเหนือคนอื่นตลอดจนมีความสามารถในการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ยุ้งยากและซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม (สุพานี สุธงษ์วานิช. 2549 : 296)สามารถทำให้ผู้อื่นไปสู่จุดหมายปลายทางได้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดโดยใช้วิธีการจูงใจและอาศัยบุคลิกภาพของตนเองเพื่อที่จะทำงานให้สำเร็จด้วยลักษณะต่างๆคือการใช้อำนาจในการกำหนดเป้าหมายมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรซึ่งทำหน้าที่ผู้นำโดยอาศัยความร่วมมือของผู้อื่นความสัมพันธ์กับผู้อื่นและการวางตัวเหมาะสม(เสนาะ ดีเยาว์. 2544 : 6 - 8)

การจัดแบ่งทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำมีหลายมุมมองที่นักวิชาทั้งในประเทศและนอกประเทศต่างก็พยายามที่จะนำเสนอกลุ่มขององค์ความรู้ทางด้านภาวะผู้นำเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจและการพัฒนานุวัติปัญญาให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งหากความหมายของคำว่า ผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) ดังที่กล่าวมานักวิชาการยังได้เสนอแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ โดยพิจารณาจากปัจจัยสำคัญและจุดเน้นที่แตกต่างกัน ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เป็นหลักใหญ่ ๆ ไว้ดังนี้

1) ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (Greatman Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้นำต้องมีคุณลักษณะพิเศษบางประการที่ผู้ตามไม่มี คือ มีพลังกาย มีพลังสมองและมีพลังศีลธรรม ที่สืบเนื่องมาจากพันธุกรรมและสภาพแวดล้อมที่เกิดแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น นโปเลียน เลนิน อิตเลอร์ เป็นต้น

2) ทฤษฎีสภาพแวดล้อม (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถในหน้าที่และความชำนาญ (Abilities and Skills) ขณะนั้นว่ามีความสามารถที่จะแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ในยามวิกฤตได้ ภาวะผู้นำ จะสืบเนื่องมาจากภาวะทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองลักษณะผู้นำในกลุ่มทฤษฎีนี้ เช่น มหาตมะคานธี และมาร์ติน ลูเธอร์ คิง เป็นต้น

3) ทฤษฎีบุคคลสถานการณ์ (Personal Situational Theories) ทฤษฎีนี้ได้นำเอาทฤษฎีสองทฤษฎีข้างต้นมารวมกัน คือ ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของผู้นำเองและสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวของผู้นำ ปัจจัยสำคัญที่นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ สถานภาพ ปฏิกริยาโต้ตอบ การรับรู้และพฤติกรรมบุคคลในกลุ่มของผู้นำและผู้ตาม

4) ทฤษฎีปฏิกริยาโต้ตอบความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าภาวะผู้นำเกิดจากปฏิกริยาโต้ตอบและความคาดหวังระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ฉะนั้น ผู้ที่จะก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำได้ต้องมีความคิดริเริ่มและสามารถดูแลโครงสร้างของปฏิกริยาโต้ตอบของสมาชิกในกลุ่ม เพราะจะต้องสามารถตอบสนองความคาดหวังของสมาชิกในกลุ่มตลอดเวลา

5) ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีนี้มุ่งที่จะพัฒนาสถาบันให้มีประสิทธิภาพและมีความเป็นปึกแผ่น โดยเน้นความสำคัญที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทำให้บุคคลในสถาบัน มีความเป็นอิสระเสรี สามารถสนองความต้องการของตนเองและของสถาบันได้ เป้าหมายของภาวะผู้นำตามทฤษฎีนี้ก็ คือ การปฏิบัติการเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลงานและน้ำใจจากผู้ร่วมงานในเวลาเดียวกัน

6) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการที่ผู้ตามยินยอมหรือให้การยอมรับผู้นำก็เพราะทั้งสองฝ่ายมีสัญญาที่จะแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งภายในกลุ่มได้รับการยกย่องหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้นำทำให้สมาชิกคนอื่นๆ มีความพึงพอใจยอมรับผู้นำคนนั้นด้วย (ตินปรัชญพฤทธิ. 2527 : 635-637) ตลอดทั้งทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนสมมติฐานต่างๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำ (Traits Theory) โดยมีสมมติฐานว่าผู้นำที่ประสบผลสำเร็จจะมีลักษณะของบุคลิกภาพที่ดี

2. ทฤษฎีทางสถานการณ์ (Situates Theory) โดยมีสมมติฐานว่า บุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่ง ทั้งนี้ ก็เพราะว่าเกิดจากลักษณะของกลุ่มที่เขาเป็นผู้นำ

3. ทฤษฎีการเป็นผู้ตาม (Followship Theory) โดยมีสมมติฐานว่าเครื่องบ่งชี้คุณภาพของผู้นำก็คือคุณภาพของผู้ตามซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการประเมินคุณค่าของผู้นำ คือ การวิเคราะห์ผู้ตามนั่นเอง

4. ทฤษฎีของผลรวม (Electric Theory) ทฤษฎีนี้เกิดจากการนำเอาคำอธิบายของทฤษฎีทั้งสามข้างต้นมารวมกันเพื่อจะทำการอธิบายเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

จากการศึกษาค้นคว้าของมหาวิทยาลัยโอไฮโอและมหาวิทยาลัยมิชิแกน จะเห็นได้ว่าผู้นำมีทางเลือกอยู่ 2 ทาง คือ การให้ความสำคัญกับงานและการให้ความสำคัญกับบุคคล โรเบิร์ต อาร์ เบลด และ เจนมูตัน (Robert R. Blake & Jane Srygley Mouton) ได้ใช้ตาข่ายการบริหารในการศึกษาภาวะผู้นำแบบต่างๆ ซึ่งมีด้วยกัน 5 แบบ โดยที่แบบของความเป็นผู้นำจะขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 อย่าง คือการให้ความสนใจผลผลิต และการให้ความสนใจกับตัวบุคคล ซึ่งแบบของภาวะผู้นำทั้ง 5 แบบ(Blake. R. and J. S. Mouton. 1964 :4)มีดังนี้

1. แบบการบริหารด้วยคุณภาพ ผู้นำแสดงความสนใจในระดับต่ำทั้งในด้านการงานและคน กล่าวคือ มักจะปล่อยให้กลุ่มตัดสินใจกันเอง และแสดงความใส่ใจเพียงเล็กน้อยในกระบวนการทำงานหรือผลลัพธ์

2. แบบที่มีมนุษยสัมพันธ์สูงมาก หรือการบริหารแบบสโมสร คำนึงถึงความต้องการของบุคคลอย่างยิ่ง หลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง และแสวงหาความประสานสอดคล้องในการตัดสินใจ เพื่อให้บรรยากาศในการทำงานเป็นฉันทมิตร แต่จะไม่มุ่งมั่นกับการทำงานมากนัก

3. แบบใช้อำนาจหน้าที่การสนองตอบ หรือการบริหารแบบเผด็จการ ผู้นำแบบนี้ให้ความสำคัญกับงานหรือผลผลิตสูง ผู้นำมักจะตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เกือบทั้งหมดด้วยตนเอง แล้วบัญชาการและมุ่งหวังว่า ลูกน้องจะเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งโดยเคร่งครัด เพื่อให้ผลงานสำเร็จ แต่ไม่สนใจว่าคนงานจะมีความพอใจหรือไม่ แบบนี้ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลน้อย

4. แบบเดินทางสายกลาง หรือการบริหารโดยยึดสายกลาง ผู้นำแบบนี้จะเน้นการรักษาสมดุลระหว่างคนกับงาน และเห็นว่า การปฏิบัติงานในองค์กรจะเป็นไปด้วยดี และจะให้ความสำคัญกับงานและตัวบุคคลในระดับปานกลาง

5. แบบการทำงานเป็นกลุ่ม หรือการบริหารแบบทีม ผู้นำแบบนี้เชื่อว่างานจะบรรลุผลสำเร็จได้ โดยการมอบหมายงานให้บุคคลอื่นไปทำกันเป็นกลุ่ม และให้ความสำคัญและไว้วางใจ ผู้นำแบบนี้ เน้นหนักทั้งในด้านผลผลิตและด้านบุคคล

จะเห็นได้ว่า แนวคิดการพัฒนาภาวะผู้นำมีความหลากหลายอย่างมากที่พยายามจะยกระดับศักยภาพของตนเองไปสู่ความทันสมัยและสามารถจูงใจให้กับผู้ตามได้เป็นอย่างดีและมีเป้าหมายและสร้างสรรค์บนฐานของความปลอดภัยในชีวิตและภูมิปัญญาของกลุ่มตนเองได้ ทั้งนี้ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพและอำนาจมาก อาจจะมีใช้คำตอบสำหรับสังคมไทยแต่หากนำภาวะผู้นำแบบการทำงานเป็นกลุ่ม หรือการบริหารแบบทีมจะสามารถสร้างสังคมแห่งการรับรู้และสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงได้มากขึ้นผลที่จะได้รับอาจจะต้องเกิดความพร้อมสำหรับผู้ตามที่มีสิทธิในการเลือกสรรสร้างชีวิตตามแบบของตนเองเพราะความเชื่อ ความหวัง ความพร้อมที่ปฏิบัติตามผู้นำบนฐานความรู้ของตนเองมากขึ้น

แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานมานานกว่า 30 ปี เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง(โครงการทำความดีเพื่อพ่อ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2560. 2561 : 1) ซึ่งเป้าหมายของปรัชญา คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน สามารถรับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในได้อย่างดีไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยยึด หลักทางสายกลาง ปรัชญามืออัครประกอบ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีเงื่อนไขพื้นฐาน คือ ความรู้และคุณธรรม ความเข้าใจใน 3 องค์ประกอบ และ 2 เงื่อนไข ที่ประกอบเป็นเศรษฐกิจ

พอเพียงนี้จะทำให้ผู้นำไปใช้มีความชัดเจนใน การประยุกต์ สามารถปรับใช้ได้กับบริบทที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม มีแนวทางปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ทำให้การขับเคลื่อนมีพลัง และเมื่อนำไปใช้ในการบริหารการพัฒนา ในทุกระดับ สังคมไทยก็ จะมีวิถีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน (ชุมโชค พลสมักร. 2560 : 1)

เนื่องจาก “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว(ร.9) ได้พระราชทาน พระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนกระทั่ง การพัฒนาประเทศ ครอบคลุมทุกภาคส่วน ดังนั้น ไม่ว่าผู้ใดก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ โดยต้องยึด หลักการดังนี้ ในระดับปัจเจกบุคคล แต่ละบุคคลจะต้องมีสติในการดำรงชีวิต ตระหนักถึงความสุขและความ พอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดีคือ ดำเนินชีวิตอย่างสมถะ ประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัวอย่างพอมีพอกิน โดยไม่เบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่น และแบ่งปันส่วนที่เหลือไปยังสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน ในระดับชุมชน จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับชุมชน พัฒนาระบบการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถนำเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยยึดหลักความประหยัดและเรียบง่าย สามารถทำไดเอง หาได้ในท้องถิ่น รู้จักประยุกต์ใช้ในเรื่องที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ มาแก้ไขปัญหา โดยไม่ต่องลงทุนหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยากนัก ในระดับประเทศ จะต้องสร้างกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม เพื่อความสมดุลโดยจะต้อง พิจารณาในส่วนกองทุนทางสังคม กองทุนทางเศรษฐกิจ และกองทุนทางทรัพยากร ในการส่งเสริมการค้าการผลิตจะต้องมีการพิจารณาศักยภาพภายในประเทศว่า ควรจะต้องส่งเสริมการผลิตสินค้าชนิดใด โดยจะต้อง ผลิตให้พอเพียงกับความต้องการภายในประเทศเสียก่อน แล้วค่อยส่งไปขายต่างประเทศ ในการบริหาร จัดการควรให้เกิดความเสถียร คือไม่ลงทุนจนเกินตัว เพราะจะส่งผลให้เกิดการก่อหนี้จนเกินขีดความสามารถในการจัดการ จะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ มุ่งพัฒนาทุนทางสังคม เช่น ระบบการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการสร้างนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับ ประเทศ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและเรียบง่าย ทั้งนี้เพื่อลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจและนำเอาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2546 : 6-7) ดังพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งว่า

“...ในการสร้างสรรค์ต่างๆ เพื่อพัฒนาสภาพบ้านเมืองและฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนต่อไป ควรหัดเป็นคนช่างสังเกตในการปฏิบัติงานของตนเอง นอกจากเทคโนโลยีที่ใหญ่โตระดับ สูงสำหรับใช้ในงานใหญ่ ๆ ที่ต้องการผลมาก แต่ละคนควรจะคำนึงและคิดค้นเทคโนโลยีอย่างง่าย ๆ ควบคู่กันไป เพื่อช่วยให้กิจการที่ใช้ทุนรอนน้อยมีโอกาสนำไปใช้ได้สะดวกและได้ผลด้วย...”

คำนิยามความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆกันดังนี้ 1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ 2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึง ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ 3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล เงื่อนไข

การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ 1. เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ 2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการ ดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาประยุกต์ใช้คือการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมความรู้และเทคโนโลยี (สำนักงานตำบลพาสาย จังหวัดเชียงใหม่. มปป : ข.)

กล่าวได้ว่า ประชาชนทั่วไปยังไม่เข้าใจถึงรากแท้ของคำว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ทำให้การขับเคลื่อนงานของภาครัฐบาลยังคงล้มเหลวอยู่อย่างนั้นเพราะภาครัฐการขาดศึกษาอย่างเป็นระบบและลึกลึกในเชิงรายละเอียดที่จะสร้างกระบวนการรับรู้ของประชาชนอย่างจริงจัง อีกทั้งภาครัฐเองยังขาดการเอาใจใส่ที่จะนำหลักคุณธรรมและเงื่อนไขต่างๆ มาเสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันอย่างมีประสิทธิภาพได้ หากจะถามประชาชนทั่วไปในแต่ละพื้นที่ว่า สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้มากน้อยเพียงใดอาจจะได้รับคำตอบเพียงส่วนนิดหน่อยเท่านั้นที่เข้าใจวิธีการและสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับอาชีพของตนเองได้ คงต้องริเริ่มและวางแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนให้มากขึ้นโดยผู้นำประเทศจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีที่สามารถจูงใจให้กับประชาชนได้น้อมนำหลักการดังกล่าวไปใช้ด้วยความเต็มใจมากกว่าการบังคับจากภาครัฐเป็นครั้งคราว

วิเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ความเป็นผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นหน้าที่หนึ่งในหลายๆ หน้าที่ของผู้บริหาร ผู้นำกับผู้บริหารจึงแตกต่างกันกล่าวคือ ผู้บริหารเป็นตำแหน่งที่กำหนดขึ้นในองค์กร มีอำนาจโดยตำแหน่งและได้รับความคาดหวังในหน้าที่เฉพาะเจาะจง จะมุ่งเน้นที่การควบคุมการตัดสินใจและผู้บริหารจะต้องมีลักษณะของผู้นำ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดก็ตาม ส่วนผู้นำจะไม่ได้รับมอบอำนาจทางสายงานแต่มีอำนาจโดยวิธีอื่นมีบทบาทที่กว้างกว่าบทบาทผู้บริหารและบ่อยครั้งที่ไม่ได้มีส่วนในองค์กรอย่างมีรูปแบบผู้นำจะเน้นที่กระบวนการกลุ่ม การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการใช้อำนาจกับบุคคลอื่น ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารหรือต่อตัวผู้บริหาร เพราะภาวะผู้นำจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความสำเร็จของหน่วยงาน งานจะดำเนินไปด้วยดีและบรรลุวัตถุประสงค์ย่อมขึ้นอยู่กับทักษะและศิลป์ในการบริหารงานของผู้นำ ซึ่งทักษะและศิลป์ที่ใช้ในการบริหารงาน คือ ภาวะผู้นำ ผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง ความสามารถทางการบริหารทักษะทางสังคม การทำให้สมาชิกรู้สึกมีความสามารถ การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผลแบบอย่างเชิงคุณสมบัติแบบอย่างเชิงพฤติกรรมและแบบอย่างเชิงจิตใจ คุณลักษณะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมี 4 ปัจจัย ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์เข้มแข็งความสามารถทางการบริหารการมุ่งปฏิบัติตัวให้บรรลุผลและแบบอย่างเชิงจิตใจ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ด้านการมี

วิสัยทัศน์ที่เข้มแข็งและความสามารถทางการบริหาร ส่วนการมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผลและแบบอย่างเชิงจิตใจมีวิเคราะห์แล้วคุณลักษณะหลักของภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง ความสามารถทางการบริหาร การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล และแบบอย่างทางจิตใจเชิงคุณธรรม ขณะที่คุณลักษณะรองที่ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ทักษะทางสังคม และแบบอย่างเชิงพฤติกรรมซึ่งสามารถยกระดับการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

ระดับการคิดค้นนโยบายการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถชูนโยบายเชิงสร้างสรรค์ให้กับประชาชนจนนำไปใช้ในการปรับเปลี่ยนวิธีการให้เข้ากับการดำรงชีวิตตามแบบของตนเองซึ่งการชูนโยบายของพรรคการเมืองย่อมแสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่า ผู้นำพรรคการเมืองที่จะเข้าไปสู่สภาผู้แทนราษฎรมีความมุ่งมั่นในการนำนโยบายไปปฏิบัติและขับเคลื่อนไปสู่แผนงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้กับประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12-15 และสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทั้งนี้ความจริงจังและจริงใจดังกล่าว ประชาชนทั่วไปสามารถรับรู้ถึงการแสดงจุดยืนที่สามารถตอบสนองต่อความรักความศรัทธาอย่างแรงกล้าของผู้นำพรรคการเมืองนั้นๆ อีกทั้งการพัฒนาภาวะผู้นำยังสามารถสร้างแนวทางให้กับข้าราชการได้เตรียมความพร้อมของชีวิตในหลายๆด้านได้อีกด้วย

ระดับการคิดค้นแผนงานการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเฉพาะการขับเคลื่อนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12-15 และสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่รัฐบาลปัจจุบันได้ประกาศอย่างชัดเจนว่าจะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารประเทศอย่างสร้างสรรค์แต่จะต้องไม่มีแผนที่สร้างความขัดแย้งกันหรือเมื่อผู้นำพรรคการเมืองใดที่ชูนโยบายหรือประกาศการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้แล้ว หลังจากเข้าไปสู่ผู้นำการบริหารจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแปลงนโยบายไปสู่แผนปฏิบัติการอย่างรวดเร็ว เป็นรูปธรรมให้มากที่สุดโดยแผนรายจ่ายของงบประมาณประจำปีจะต้องสอดคล้องกับและสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น ทุกกรม ทุกกระทรวง ทุกหน่วยงานรัฐ และรวมไปถึงหน่วยที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐควรที่จะเขียนแผนรองรับการใช้จ่ายเพื่อการพัฒนาของตนเองตามแผนที่สอดคล้องกันซึ่งแผนดังกล่าวย่อมส่งผลต่อการคิดค้นและการประเมินรายจ่ายอย่างเห็นได้ชัดเจนซึ่งจะออกมาในลักษณะการซ่อมแซม และปรับปรุงมากกว่าที่จะเป็นโครงการใหม่ที่รัฐจะต้องลงทุนให้มากขึ้น แต่เป็นการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นของรัฐให้น้อยลงไปและเพิ่มศักยภาพของข้าราชการให้สามารถทำงานภายใต้งบประมาณในปีนั้นๆ

ระดับการคิดค้นโครงการการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเฉพาะโครงการที่ขนาดกลางและขนาดเล็กที่สามารถลดรายจ่ายแต่เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการต่างๆ เช่น โครงการแบบต่อเนื่อง โครงการปรับปรุง โครงการซ่อมแซม โครงการสนับสนุนศักยภาพของข้าราชการ เป็นต้น โครงการเหล่านี้สามารถลดปริมาณของงบประมาณได้มากมายซึ่งดีกว่าโครงการรัฐขนาดใหญ่และโครงการใหม่ๆที่ไม่ตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศเชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญโครงการต่างจะต้องสร้างให้ข้าราชการและประชาชนมีความรู้สึกเข้าไปมีส่วนร่วมในการลงทุนด้วยกัน ซึ่งทุนดังกล่าวอาจจะเป็นทุนแรงงาน ทุนทางสติปัญญา ทุกภูมิปัญญา

ทุกความรู้ที่มีอยู่เดิมในลักษณะจิตอาสาซึ่งทุนดังกล่าวบางอย่างอาจจะไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณรายจ่ายมากนัก แต่อาศัยการสร้างประชาชนให้มีจิตอาสามากขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาจิตอาสาได้นั้นก็ต้องย้อนกลับไปทีภาคของผู้ริว่าเป็นตัวอย่างที่ดีหรือไม่ในการคิดค้นโครงการสร้างสรรค์จะสามารถนำประชาชนให้เข้าสู่โหมดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเป็นรูปธรรมหรือไม่ รวมทั้งโครงการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจฐานรากของรัฐบาลสอดคล้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ อาจจะเป็นคำตอบให้กับการคิดค้นโครงการของผู้ริในสังคมไทยได้มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นแนวทางให้กับประชาชนได้กำหนดวิถีทางตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

ระดับการคิดค้นกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถลงลึกไปสู่รายละเอียดในชุมชนมากยิ่งขึ้นโดยแจกแจงกิจกรรมในระดับชุมชนให้มากขึ้นกำหนดเป็นโซนกิจกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจวิธีการปฏิบัติให้เห็นอย่างชัดเจนโดยเฉพาะข้าราชการจะต้องสื่อสารความหมายให้ตรงทิศทางตามที่ต้องการ อย่างกิจกรรมการดำรงชีวิตและนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร มหานครสงขลา มหานครเชียงใหม่ มหานครขอนแก่น มหานครโคราช มหานครอุดรธานี มหานครอุบลราชธานี เป็นต้น ซึ่งตัวเมืองใหญ่เหล่านี้ควรจะมียุทธศาสตร์อะไรมาขับเคลื่อนเพื่อรองรับกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของประชาชนเพราะความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มุ่งหวังเฉพาะการทำเกษตรเพียงเท่านั้นแต่อยู่ในทุกองศาของชีวิตที่คนในเมืองสามารถนำไปต่อยอดร่วมกับข้าราชการขับเคลื่อนไปตามแผนโครงการได้ สำหรับพื้นที่รอบนอกอาจจะต้องกำหนดแบ่งพื้นที่ส่วนไหนที่สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดอย่างไรภาครัฐต้องกำหนดไปตามภูมิศาสตร์ของอาชีพมากกว่าจัดแบบครอบคลุมที่ได้ผลน้อยกว่าซึ่งอาจจะต้องทำการบ้านมากมายที่สามารถสอดคล้องกับบริบทของประชาชนในแต่ละพื้นที่ให้มากขึ้นมิใช่เพียงแค่เขียนไว้ในกระดาษและประกาศเท่านั้นแต่ความมองถึงศักยภาพที่จะตามมาอีกด้วยเพราะข้อจำกัดของประชาชนแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการยึด หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางปฏิบัตินั้น คาดว่าผลที่จะได้รับจากการประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี จะเห็นได้ว่าหากประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ยึดถือปรัชญานี้เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน มีสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ ประเทศไทยจะสงบสุข ร่มเย็นยืนหยัดอยู่ได้ด้วย ความสามารถ ความร่วมมือร่วมใจของคนไทยทุกคน สุดท้ายนี้ขออัญเชิญ “พระบรมราโชวาท” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่นิสิตที่สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 12 กรกฎาคม 2499 ความว่า “การที่จะประกอบกิจการใดๆ ให้เจริญเป็นผลดีนั้น ย่อมต้องอาศัยความอุตสาหะ

พากเพียร และความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นรากฐานสำคัญ ประกอบกับจะต้องเป็นผู้มีจิตเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และพร้อมที่จะบำเพ็ญประโยชน์ ให้เกิดแก่ส่วนรวมตามโอกาสอีกด้วย” หากยึดหลักของ ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ เป็นแนวทางปฏิบัติ นั้น ผู้เขียนคาดว่าผลที่จะได้จากการประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี สำหรับโลกในยุคสมัยนี้และในอนาคตต่อไป จะเห็นได้ว่าหากประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ยึดถือปรัชญานี้เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน มีสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ สังคมโลกจะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ผสมผสานอย่างสมดุลอย่างยั่งยืนผ่านการยกระดับการคิดค้นนโยบายการพัฒนาภาวะผู้นำ การคิดค้นแผนงานการพัฒนาภาวะผู้นำ การยกระดับการคิดค้นโครงการพัฒนาภาวะผู้นำตาม และการคิดค้นกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทยต่อไป

References

- โครงการทำความดีเพื่อพ่อ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2560. (2561). การวางแผนการเงินด้วยศาสตร์ของพระราชา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรินซ์ตี จำกัด.
- ชุมโชค พลสมศรี. (2560). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. สำนักบริการสิทธิประโยชน์กำลังพล กรมสารบรรณทหาร. ดิน ปรัชญพฤทธิ. (2527). ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ หน่วยที่ 11. (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2548). คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร:ชวนพิมพ์.
- ธรรมรส โชติคุณุชร. (2519). มนุษย์สัมพันธ์ . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2540)หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- พระวิศิษฐกุล สิริปญโญ(สุตารัตน์). (2553). การประยุกต์หลักธรรม เพื่อพัฒนาผู้นำพึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ . รวมบทความวิทยานิพนธ์ ระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โครงการสัมมนาเผยแพร่ผลงาน วิทยานิพนธ์ประจำปีการศึกษา 2553. กรุงเทพมหานคร:บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิชายมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2541). พฤติกรรมองค์การ. (กรุงเทพมหานคร : วีระฟิล์มและโซเทกซ์.
- ลีลาภรณ์ บัวสาย. (2549). เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานช่วย ขยายผล. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน) .
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2555). หนังสือการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. ครั้งที่ 2.

สมพิศ วิชญูวิเชียร. (2543). **หัวไม้ไขหาง**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2537). **ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิรัตน์เอดดูเคชั่น จำกัด.

สุพานี สฤษฏ์วานิช. (2549). **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสนาะ ดีเยาว์. (2544). **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2546). **“เศรษฐกิจพอเพียง: ทางเลือกในการพัฒนา”**. สำนักงาน กปร.

สำนักงานตำบลฟาย่าม จังหวัดเชียงใหม่.(มปป). **โครงการอบรมหลักสูตรท้องถิ่นต้นแบบตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งตนเอง**. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ.

Blake. R. and J. S. Mouton. (1964). **The Managerial Grid**. (Houston : Gulf Publ. Co..